

Psalm 34:9 – waarom ‘proeft en ervaart’?

De traditionele vertaling van de eerste woorden van Psalm 34:9 is: ‘Proeft en ziet’. Het onderstaande overzicht laat dat ook zien. Het is sowieso een nauwkeurige vertaling van de Hebreeuwse tekst. Waarom dan vertaald met ‘ervaart’ in plaats van ‘ziet’? Enkele achtergronden. Om te beginnen de transliteratie en woord-voor-woord-vertaling.

Ta."amóe oe.r.óe	Proeft en ziet
kié-Tóov JHWH	dat goed Jehovah
aSJ.réei ha.géver	gelukkigprijzingen van de man
je."cheséh-bóo	hij zoekt toevlucht bij hem

Hieronder om te beginnen een aantal vertalingen, om te zien hoe de tekst zoal wordt weergegeven. Daarbij valt ook op, dat het bijvoegelijk naamwoord **Tóov**, doorgaans vertaald met ‘goed’, hier ook wel wordt vertaald met ‘vriendelijk’ en ‘mild’; ik wil daar later op ingaan.

Luthervertaling:	Smaakt en ziet hoe vriendelijk de Heer is
Statenvertaling:	Smaakt en ziet, dat de HEERE goed is
Van der Palmvertaling:	Smaakt en ziet het, dat de HEER goed is!
NBG:	Smaakt en ziet, dat de HERE goed is;
NW (:8):	Proeft en ziet dat Jehovah goed is;
Herziene NW (2017) (:8):	Proef en zie dat Jehovah goed is.
Soncino – The Psalms:	O consider and see that the LORD is good
A.C. Feuer - Tehillim:	Taste and see that HASHEM is good
Buber/R. – Die Preisungen:	Schmeckt und seht, wie ER gut ist,
Friedrich Baethgen:	Schmecket und seht, dass Jahve gütig ist;
Gerhardt/van der Zeyde:	Ervaart het, ziet: mild is de Heer,
Willibrordv (1996):	Proef en geniet: hoe zoet is de HEER;
Naardense Bijbel:	Hoe goed de Ene is: smáakt het en zíet!
NBV:	Proef en geniet de goedheid van JHWH,
NIV (:8):	Taste and see that the LORD is good;
TLVG:	Ja, proeft en ervaart dat Jehovah goed is;

Om te beginnen een eerste observatie. Psalm 34 lijkt qua vorm heel sterk op Psalm 25. Beiden zijn volgens de acrostichon-vorm in alfabetische volgorde gecomponeerd met 22 verzen voor de 22 Hebreeuwse letters. Bij beide ontbreekt echter de zesde letter, de **waw**, terwijl in het slotvers de zeventiende letter, de **peei**, wordt herhaald, waardoor er toch 22 verzen zijn. Die overeenkomende onregelmatigheid, dat kan bijna geen toeval zijn; de letter **waw** is heel gemakkelijk in een acrostichon te gebruiken, omdat het in feite het algemeen gebruikte voegwoord is.

In de TLVG-vertaling is het acrostichon precies gevolgd: de **waw** komt in het vervang-alfabet overeen met de ‘G’, die ontbreekt dus op de verwachte plaats; de **peei** komt overeen met de ‘S’, het slotvers heeft dan ook die letter.

Ik volsta met de vermelding van deze bijzonderheid en laat veronderstellingen waar dat op kan duiden buiten beschouwing. Wel kan worden vermeld, dat Psalm 25 in zijn geheel een smeekpsalm is, terwijl Psalm 34 meer het karakter van een dankpsalm heeft; beide psalmen refereren aan moeilijkheden waarmee de psalmist en de zijnen zijn geconfronteerd.

Dan over Psalm 34:9, het eerste woord, **Ta."amóe**, doorgaans vertaald met 'smaakt' of 'proeft'. Op de een of andere manier komt 'proeven' bij mij als gebiedende wijs natuurlijker over dan het werkwoord 'smaken', maar dat terzijde. Over dat eerste woord, Friedrich Baethgen schrijft in *Handkommentar zum Alten Testament – die Psalmen*:

Der ungewöhnliche Ausdruck **Ta."amóe** wurde gewählt um ein Wort mit **Teth** zu haben; ein Leser glossierte es durch **oe.r.óe**, dass metrisch überschüssig ist.

Dat het vers met de letter **Teth** beginnen moest, dat staat vast, gezien de acrostichon-vorm van deze psalm. Maar dat dwong de dichter niet om uitgerekend met dit woord te beginnen. Hij wil ervan getuigen dat de Almachtige God 'goed' is; welnu, dat woord 'goed', **Tóov**, begint met precies dezelfde letter, hij had daar gemakkelijk mee kunnen beginnen; het was beslist geen kunstgreep om **Ta."amóe** als eerste woord te nemen.

Dat het vervolg, **oe.r.óe** (in de eenvoudigste vertaling: 'en ziet') een toevoeging van een lezer zou zijn, is mijns inziens een overbodige hypothese. Dat het vers metrisch iets anders is dan de meeste, dat is waar, maar dat geldt ook voor diverse andere verzen, 7, 13 en 23. Het is ook zeer goed mogelijk het als een bewuste afwijking te beschouwen, net zoals het acrostichon ook een enkele afwijking van het normale alfabet heeft – afwijkingen die in de TLVG-vertaling trouwens precies zijn gevolgd (om die reden begint het vers in onze vertaling met de J, dus 'Ja, proeft en ...'). Ik ga er daarom van uit, dat de twee werkwoorden bewust zo zijn gekozen.

Hieronder de twee werkwoorden, die allebei gegeven zijn als gebiedende wijs meervoud van de standaardvorm. Ik noem van beide werkwoorden de stam en wil eerst de betekenis van die woorden beschouwen. Als eerste het werkwoord: **Ta."am**.

- *Wilson's Old Testament Word Studies* geeft de volgende omschrijving:
to taste, i.e. to try the flavour, to eat a little, to have the sense of taste, to perceive the flavour.
- Benjamin Davidson geeft in *The Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon*:
I. to taste. –II. metaph. to perceive, discriminate
- Brown/Driver/Briggs in *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*:
to taste, perceive ... (to examine by tasting) ... -1. taste, of eating in small quantity ...) -2. of sens of taste -3. to experience
Als voorbeeld van het laatste wordt Psalm 34:9 vertaald als:
taste ye and see that ...

- Koehler/Baumgartner in *Lexicon in Veteris Testamenti Libros*:
taste, eat (food), have taste, sense, judgement for something (Ps.34,9)
- Gesenius in *Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament* :
-1. kosten, a) den Geschmack prüfen, b) ein wenig genieten -2. schmecken -3. fühlen, empfinden (Ps. 34 9)
- *The Complete Hebrew-English Dictionary* van R. Alcalay geeft:
to taste, savour; to experience, try

Andere naslagwerken hebben vergelijkbare omschrijvingen.

De lijst met vertalingen overziende, hebben de meesten 'smaakt' of 'proeft'.

Maar met twee interessante uitzonderingen:

- **Gerhardt/van der Zeyde**: 'Ervaart het, ziet'. Deze weergave lijkt me correct als het begrepen wordt in de zin van 'ga het zelf ervaren', zodat je het zelf zult gaan zien/begrijpen/voelen.
- **Soncino Books of the Bible – The Psalms** vertaalt met 'O consider and see', met als voetnoot:
consider. Lit. 'taste,' a significant word. More effective than theorizing about God's goodness is the test of experience. Only by encountering it in one's life it can be really known.

De vertaling 'consider' spreekt mij niet zo aan, maar de opmerkingen over 'the test of experience' en 'encountering in one's life' des te meer. De gebiedende wijs van het werkwoord wijst mijns inziens meer op 'proeft', maar dat is misschien meer een gevoelskwestie.

Dan het tweede werkwoord: **raa.áah**. Een aantal verkorte omschrijvingen en hoofdcategorieën uit diverse naslagwerken (waarbij Psalm 34:9, voor zover ik zien kon, niet als een specifiek voorbeeld werd genoemd):

- *Wilson's Old Testament Word Studies* geeft de volgende omschrijving:
to see, look (...) Not unfrequently the Hebrews, like the Greeks and other, employ the word 'to see' of things we perceive, not by the eyes, but in some other way, viz. by the other senses (...) hence i.q. to perceive, to understand, to learn, to know.
- Benjamin Davidson geeft in *The Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon*:
I. to see. –II. to see, look at, view, regard, observe. –III. to visit. –IV. to look out, provide, choose. –V. to have in view. –VI. to perceive, experience; hence to perceive, understand. –VII. to discern, discriminate.
- Brown/Driver/Briggs in *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*:
-1. see (...) -2. see ... of closer design -3. see, as to learn to know = have experience of -4. have (power of) vision -5. perceive -6. look at, see -7. of mental observation

- Koehler/Baumgartner in *Lexicon in Veteris Testamenti Libros* met heel veel betekenissen, waaronder:
  1. see (with the eyes) 2. see the obvious, 3. see a person, a thing 4. take for something (...)
  6. see that (...) 9. become aware of 10. see (with emotion), look at 11. have visions 16. perceive (not with the eyes), notice, get acquainted etc.
- Gesenius in *Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament* :
  - 1. sehen -2. besehen, ansehen -3. das Wahrnehmen durch and. Sinne od. durch d. Verstand -b) v.d. Empfindungen, Genüssen -c) einsehen, erkennen, erfahren, v. Wahrnehmung durch d. Verstand -d) den Unterschied erkennen -e) m. **kié** bedenken
- *The Complete Hebrew-English Dictionary* van R. Alcalay geeft:

to see, look, look at, behold, observe, regard, view, perceive; to understand, conceive, feel; to choose, prefer, approve of, reflect

Kortom, een grote variatie aan betekenissen. In het Nederlands is de vertaling 'ervaart' dus zeker correct.

De vraag is nu in welke verhouding die twee genoemde werkwoorden tot elkaar staan. Het zijn sowieso twee werkwoorden die normaliter gerelateerd zijn aan bepaalde zintuigen, maar die hier in overdrachtelijke zin zijn gebruikt. Dat aspect blijft in de traditionele letterlijke vertaling zichtbaar en is een goede keuze. De betekenis beschouwend, zijn er ook nog wel wat vragen. Hoe zijn de twee werkwoorden aan elkaar gerelateerd?

- a) Zijn ze bedoeld als synoniemen, gelijk in betekenis, dus 'waarnemen, zowel met de tong als met de ogen'?
- b) Of zit er een bepaald verband in, 'proeven en als gevolg daarvan gaan zien'? Dan zou het 'proeven' meer de gedachte overdragen van 'zelf proberen', waardoor men iets uit eigen ervaring en waarneming gaat inzien en begrijpen. Door te proeven gaat men begrijpen.

Twee verschillende benaderingen. Goed om de context te bekijken, de teneur van Psalm 34:9 te beschouwen. Hieronder de verzen 7-11:

Hij, Jehovah, Hij luistert waar de ellendige Hem aanroept;
 uit al zijn noden zal Hij hem redden.
 Inderdaad, het is Jehovah's engel die zich legert
 rondom hen die Hem vrezen; Hij is het die hen verlost.
 Ja, proeft en ervaart dat Jehovah goed is;
 hoe gelukkig, de man die toevlucht zoekt bij Hem!
 Koestert daarom vrees voor Jehovah, al Zijn heiligen,
 voor hen die Hem vrezen is er geen enkel gebrek.
 Liepen jonge leeuwen uitgehongerd rond,
 wie Jehovah zochten, ontbrak het aan niets van al het goede.

Dat God goed is, is waarneembaar doordat Hij luistert, redt, beschermt, verlost, toevlucht biedt, zorgt, etc. Vanuit deze context lijken de vertalingen 'vriendelijkheid' en 'mildheid' me eerlijk gezegd een te beperkte omschrijving. De vertaling 'Proeft en geniet; hoe zoet ...' komt wel erg 'zoet' over en trekt het geheel geheel in de richting van een enkele beeldspraak, met daarbij een vertekening van het begrip 'goed', zoals in de psalm zelf en hierboven omschreven als een veel breder begrip.

Dat God goed is, wordt waarneembaar voor hen die Hem aanroepen, die Hem vrezen, die bij Hem toevlucht zoeken, die vrees koesteren voor God, die Jehovah zoeken. Dat zijn dingen die men kan doen of kan nalaten. Deze psalm is een dankpsalm met daarbij een moraliserende boodschap: vers 12-15 roept in het verlengde daarvan op het slechte te mijden, het goede te beoefenen, zowel in woord als in daad. Vers 9 manifesteert zich zo te zien als een oproep om juist dat te gaan doen. De gebiedende wijs past daar goed bij, 'proeft', om iets te doen dat men daarvoor nog niet deed. En, door God te gaan zoeken en aan te roepen zal men Gods goedheid ervaren, doordat hij redt en beschermt. Door te proeven gaat men het ook zien en ervaren.

Ook de parallel met het tweede deel van het vers is van belang. Daar wordt gesproken over 'toevlucht zoeken bij Hem', **je."cheséh-bóo**, de onvoltooide tijd 3e pers. enkelvoud van het werkwoord "**chaasáah**. Dit werkwoord wordt wel gedefiniëerd als '*to flee for shelter, for refuge*'. Dat lijkt in eerste instantie een actie, een handeling die resulteert in een veilige toestand: 'toevlucht zoeken bij Hem'. In het verlengde kan het ook betekenen '*to find shelter/refuge*', dus meer 'schuilen bij Hem' – zou ook zeker kunnen.

Sommige vertalingen geven het weer met 'vertrouwen op Hem' of woorden van gelijke strekking. Dat is een minder nauwkeurige vertaling; er zijn andere Hebreeuwse woorden die juist met 'vertrouwen' worden vertaald.

Men zou 'toevlucht zoeken' en 'schuilen' kunnen zien als twee facetten van hetzelfde, het eerste als de initiële stap, het tweede als het gevolg daarvan. Dat zou dan ook overeenkomen met 'proeft' als initiële stap, gevolgd door het zien, het ervaren en het begrijpen als het gevolg. De vertaling 'ervaart' lijkt mij in overeenstemming met de woordbetekenis en passend bij de tekst. En dat dan vooral als het wordt begrepen als een voortdurende ervaring.

Voor het laatst bijgewerkt: 8 mei 2019